

збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року / Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

2. Дуфенюк О. М. Розслідування воєнних злочинів в Україні: виклики, стандарти, інновації. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 1. С. 48–49. DOI: 10.30525/2592-8813-2022-1-6.

3. Пчеліна О. В., Пчелін В. Б. Криміналістична класифікація воєнних злочинів. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.). ХНУВС, Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2022. С. 334–338.

4. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17 липня 1998 р. / Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

5. Татарин Н. М. Особливості організації розслідування воєнних злочинів. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.). ХНУВС, Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2022. С. 40–44.

6. Тіщенко В. В. Поняття воєнних злочинів: кримінально-правовий і криміналістичний аспекти. *Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю Нац. ун-ту «Одеська юридична академія». (Одеса, 9 груд. 2022 р.) Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА». С. 36–37.

7. Shevchuk V. (2022). Current Issues of Criminalistics in Context of War and Global Threats. *Theory and Practice of Forensic Science and Criminalistics*. Issue 3 (28). P. 11–27. DOI: 10.32353/khrife.3.2022.02.

Встохін Сергій Анатолійович,

здобувач наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 «Право»
наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ

ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ ПОЛЯ БОЮ АБО ВІДМОВИ ДІЯТИ ЗБРОЄЮ

Здійснення оборони території України від окупаційних військ, а також реалізація контрнаступальних дій вимагають від суспільства та держави значних зусиль, зокрема мобілізаційного спрямування. З початку повномасштабного вторгнення Росії на територію України з

метою забезпечення оборони держави, підтримання бойової та мобілізаційної готовності Збройних Сил України та інших військових формувань Указом Президента України оголошено загальну мобілізацію. Хоча більшість українців пішли воювати добровільно й мають потужну мотивацію витіснити ворога з нашої землі, є категорії осіб, які хоча й не бажають воювати, але повинні виконати свій конституційний обов'язок, передбачений ст. 65 Основного Закону, згідно з яким захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону» [1]. З метою реалізації положень Конституції України встановлено кримінальну відповідальність за самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю, що передбачено ст. 429 Кримінального кодексу (далі – КК) України.

Початок повномасштабного вторгнення Росії в Україну, загальна мобілізація, утворення значної кількості воєнізованих формувань, бойові дії призвели до стрімкого зростання кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. 429 КК України. Відповідно до статистичних даних Офісу Генерального прокурора, лише 2015 та 2019 року було зареєстровано по 1 кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 429 КК України, натомість 2022 року – 150, а за 9 місяців 2023 року – 11 [2]. Зазначене засвідчує, що під час мобілізації цивільного населення до лав Збройних Сил України та інших військових формувань потрапляють особи з низьким рівнем соціальної відповідальності, мотивації та бажання боронити власну державу, що може негативно позначитися на моральному духу наших захисників. Зважуючись свідомо на такий крок, громадяни України потім зраджують національні інтереси. Гарантією успішного виконання цього обов'язку ефективною має бути діяльність відповідних практичних підрозділів щодо протидії вчиненню такого виду кримінальних правопорушень і відповідне конструювання норм кримінального законодавства, щоб не виникали проблеми під час її реалізації.

Згідно зі статистичними даними, на початку воєнної агресії Росії 2014 року та в процесі воєнних операцій на території Луганської та Донецької областей випадків самовільного залишення поля бою або відмови діяти зброєю майже не фіксували. На цій підставі доходимо висновку, що до бойових дій було залучено виключно мотивованих бійців, які переважно опинилися в лавах військових формувань добровільно, а інша частина – це працівники правоохоронних органів, які дотримуються присяги українському народу. Однак уже на початку

повномасштабного вторгнення кількість таких фактів значно збільшилася через залучення немотивованих бійців.

Безумовно, широкомасштабна військова агресія Російської Федерації проти України актуалізувала необхідність швидкого та значного законодавчого перетворення у багатьох сферах суспільного життя, зокрема, кримінальному законодавстві, яке сприяє протидії злочинності в цей найважчий для України час [3, с. 156]. За час бойових дій з 2014 року до повномасштабного вторгнення Росії в Україну редакція статті, що передбачає кримінальну відповідальність за самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю, цілком відповідала тим викликам, які були в цей період. Однак з лютого 2022 року ст. 429 КК України не охоплює цілком обсягу правового забезпечення охорони прав і свобод людини й громадянина, конституційного ладу України від кримінально протиправних посягань, забезпечення миру й безпеки людства, а також запобігання самовільному залишенню поля бою або відмові діяти зброєю. Саме тому, зазначена норма потребує науково обґрунтованих і практично обумовлених змін.

У зв'язку з цим постає необхідність наукового дослідження питань кримінальної відповідальності за самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю, що передбачено ст. 429 КК України. Проблеми кримінальної відповідальності за самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю досліджували такі вітчизняні науковці, як Г. В. Андрусів, Г. М. Анісімов, Ю. В. Баулін, П. П. Богущкий, В. І. Борисов, В. О. Бугаєв, В. К. Гришук, С. Ф. Денисов, Ю. П. Дзюба, О. О. Дудоров, С. І. Дячук, М. І. Карпенко, В. І. Касинюк, В. А. Клименко, І. М. Коропатнік, В. К. Матвійчук, М. І. Мельник, М. А. Микитюк, Р. О. Мовчан, В. О. Навроцький, О. О. Павлюк, М. І. Панов, С. В. Петков, М. М. Сенько, В. І. Тютюгін, М. І. Хавронюк, С. О. Харитонов, В. В. Черней, С. С. Чернявський та інші.

Попри істотний внесок зазначених учених у наукове розроблення питань кримінальної відповідальності за правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), питання самовільного залишення поля бою або відмови діяти зброєю досліджували опосередковано, вчені не зосереджували належної уваги на це кримінальне правопорушення. Саме тому актуальним є дослідження ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 429 КК України. Крім того, повномасштабне вторгнення Росії в Україну та необхідність здійснення збройної відсічі вимагає узгодження підстав кримінальної

відповідальності за самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю з потребами оборони та захисту незалежності, суверенітету, конституційного ладу й територіальної цілісності нашої держави.

Кримінально-правова норма, яка передбачає відповідальність за самовільне залишення поля бою або відмову діяти зброєю, потребує доопрацювання з огляду на потреби, обумовлені воєнним станом і необхідністю здійснення збройної відсічі державі-агресору. Зокрема, доцільно ст. 429 КК України доповнити ч. 2 такого змісту: «Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб»; а також ч. 3: «Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони призвели до провалу наступальних дій або захоплення ворогом важливих укріплень».

Список використаних джерел

1. Конституція України : Основний Закон від 28 черв. 1996 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Статистика / Офіс Генерального прокурора : [сайт]. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

3. Tumanyants, A., Hetman, H., Babanina, V., Dovbash, R. (2023). Features of Ensuring the Right to Liberty and Personal Integrity In Criminal Proceedings Under the Conditions of Martial Law: Precedent Practice of the European Court of Human Rights and Ukrainian Realities. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2 (19) P. 153–171. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6.2-n000226>. URL: https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1684148544.pdf

Власенко Юлія Вікторівна,

ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 384 КК УКРАЇНИ

Неправдиві показання свідка, потерпілого, неправдивий висновок експерта, спеціаліста, неправильний переклад перекладача, неправдивий звіт оцінювача, чинять перешкоди здійсненню правосуддя, утруднюють намагання суду досягти істини, можуть бути причиною судової помилки, а тому вони з самого початку є негативними для правосуддя. Якщо ж ці дії, вчиняються неправдиво завідомо, тобто свідки, потерпілі, експерти, спеціалісти, оцінювачі,